

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Практикум для самостійної роботи студентів
з навчальної дисципліни**

"ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА"

**для студентів напряму підготовки
6.030503 "Міжнародна економіка"
денної форми навчання**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2016**

Затверджено на засіданні кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності.
Протокол № 9 від 07.04.2016 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач С. І. Стахорська

П 69   **Практикум** для самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни "Фінанси підприємства" для студентів напряму підготовки 6.030503 "Міжнародна економіка" денної форми навчання : [Електронне видання] / уклад. С. І. Стахорська. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 50 с.

Подано практичні завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання, метою яких є оволодіння теоретичним матеріалом за наведеними темами навчальної дисципліни.

Рекомендовано для студентів напряму підготовки 6.030503 "Міжнародна економіка" денної форми навчання.

Вступ

Головне місце в загальній системі фінансових відносин у суспільстві належить підприємствам. Підприємства – це основна ланка здійснення господарської діяльності та сфери державного регулювання усієї фінансової системи держави. Вони функціонують у сфері матеріального виробництва, де створюються матеріальні блага, валовий внутрішній продукт і національний дохід суспільства, формуються централізовані та децентралізовані фінансові ресурси держави і підприємств. Економічні відносини, що виникають у процесі діяльності підприємств, мають широкий спектр, тому що вони охоплюють різноманітні процеси – від створення підприємства до розподілу прибутку і фінансового планування.

Тема 1. Предмет, цілі та завдання фінансів підприємства

Фінансовий механізм підприємства – це система управління фінансовими відносинами підприємства через фінансові важелі за допомогою фінансових методів.

До структури фінансового механізму належать п'ять взаємопов'язаних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення.

Фінансовий метод можна визначити як спосіб впливу фінансових відносин на господарський процес. Фінансовий важіль є прийом дії фінансового методу.

Завдання 1. Заповніть табл. 1 за прикладом.

Таблиця 1

Структура фінансового механізму

Фінансовий механізм				
Фінансові методи	Фінансові важелі	Правове забезпечення	Нормативне забезпечення	Інформаційне забезпечення
1. Планування	1. Прибуток	1. Закони України	1. Інструкції	1. Фінансова звітність
2.	2.	2.	2.	2.
...	...	...	...	...

Фінансові відносини – це система грошових відносин економічного суб'єкта, що виникає в процесі його виробничо-господарської діяльності.

Завдання 2. На рівні підприємств фінансові відносини виникають (продовжити):

- 1) з іншими підприємствами й організаціями;
- 2) з фінансово-кредитною системою;
- 3) ...

Тема 2. Організація грошових розрахунків підприємств

Розрахунки є відносинами, що виникають між підприємствами й організаціями в процесі реалізації, розподілу та перерозподілу суспільного продукту на підставі здійснення статутної діяльності.

Приклад

Експортер надав покупцеві розстрочку платежу в розмірі 80 % від вартості товару на 4 роки під 10 % річних. Загальна сума контракту складала 1 500 000 грн. Погашення кредиту передбачається через півроку після постачання рівними піврічними внесками.

Визначити суми, проставлені у векселях, якщо відсотки нараховуються із загальної суми заборгованості до дати наступного платежу (табл. 2).

Таблиця 2

Відсоткові платежі і суми, проставлені у векселях

Номер векселя	Сума погашення основного боргу, грн	Відсоткові платежі, грн	Сума векселя, грн
1	150 000	60 000	210 000
2	150 000	52 500	202 500
3	150 000	45 000	195 000
4	150 000	37 500	187 500
5	150 000	30 000	180 000
6	150 000	22 500	172 500
7	150 000	15 000	165 000
8	150 000	7 500	157 500
Разом	1 200 000	270 000	1 470 000

Завдання 1

Експортер надав покупцеві розстрочку платежу в розмірі 75 % від вартості товару на 3 роки з розрахунку 15 % річних. Загальна сума контракту склала 620 000 грн. Погашення кредиту відбувається через квартал після постачання рівними щоквартальними внесками. У даному випадку експортер виписав комплект тратт на суму боргу і відсотків, що нараховуються на суму тратти від дати видачі до моменту оплати.

Складіть план погашення боргу. Визначити суми, проставлені у векселях. Яку суму одержить експортер усього за цим контрактом? Яку суму складуть повні витрати імпортера за цим контрактом?

Завдання 2

Імпортер розглядає кілька варіантів умов комерційного кредиту.

Загальна сума контракту складає 250 000 грн.

Варіант 1. Розстрочка платежу імпортеріві в розмірі 70 % від вартості товару на 3 роки з розрахунку 16 % річних. Погашення кредиту передбачається через квартал після постачання товару рівними щоквартальними внесками.

Варіант 2. Розстрочка платежу імпортеріві в розмірі 85 % від вартості товару на 5 років із розрахунку 21 % річних. Погашення кредиту передбачається через півроку після постачання товару рівними піврічними внесками.

Визначите суми, проставлені у векселях, якщо відсотки нараховуються з загальної суми заборгованості до дати наступного платежу.

Який варіант більш вигідний для експортера, а який для імпортера? Яку суму складуть повні витрати імпортера за цими варіантами?

Тема 3. Грошові надходження підприємств

Грошові надходження – це сукупність надходжень коштів за реалізовану продукцію, виконані роботи, послуги, а також виконання інших господарських операцій у процесі операційної, фінансової й інвестиційної діяльності підприємства.

Завдання 1

Визначте, які з перерахованих доходів є доходами від операційної, фінансової або інвестиційної діяльності підприємства. Заповніть табл. 3 за прикладом.

Види діяльності підприємства

Операційна	Інвестиційна	Фінансова
Одержання оплати за продукцію, поставлену на умові комерційного кредиту в сумі 23 000 грн	Отримання 490 000 грн від продажу своїх основних засобів	Здійснення емісії звичайних акцій на суму 50 000 грн

1. Здійснення емісії привілейованих акцій на суму 50 000 грн.
2. Здійснення емісії облігацій на суму 300 000 грн.
3. Одержання довгострокового кредиту на суму 160 000 грн.
4. Одержання короткострокового кредиту на суму 150 000 грн.
5. Одержання передоплати за продукцію в сумі 250 000 грн.
6. Одержання оплати за продукцію, поставлену на умовах комерційного кредиту в сумі 230 000 грн.
7. Відвантаження продукції покупцям на умовах комерційного кредиту на суму 270 000 грн.
8. Продаж надлишків сировини і матеріалів на суму 100 000 грн.
9. Отримання автомобілю вартістю 600 000 грн за договором дарування.
10. Продаж товарів на суму 250 000 грн.
11. Отримання від постачальника сировини 45 000 грн неустойки за порушення умов договорів.
12. Отримання відсотків за використання банком грошових коштів, що знаходяться на рахунку підприємства в цьому банку в сумі 30 000 грн.
13. Отримання дивідендів за привілейованими акціями комерційного банку, що належить підприємству в сумі 130 000 грн.
14. Отримання 760 000 грн за надання прав за використання патентів на промисловий зразок.
15. Отримання страхового відшкодування в сумі 690 000 грн.
16. За кредиторською заборгованістю в сумі 450 000 грн минув строк позовної давності.
17. Проведено дооцінювання напівфабрикатів на суму 620 000 грн.
18. Вартість матеріальних цінностей, що залишилися від списання непридатного до відновлення і подальшого використання верстата, складала 300 000 грн.
19. Отримання 120 000 грн у відшкодування завданих йому збитків з боку постачальника основних матеріалів.

Завдання 2

Визначте, які з перерахованих витрат належать до операційної, фінансової або інвестиційної діяльності підприємства. Заповніть табл. 4 за прикладом.

Таблиця 4

Види діяльності підприємства

Операційна	Інвестиційна	Фінансова
Оплата за поставлені сировину і матеріали за фактом у сумі 210 000 грн	Придбання устаткування на суму 700 000 грн	Повернення короткострокового кредиту в сумі 190 000 грн

1. Одержання сировини і матеріалів на суму 180 000 грн на умовах комерційного кредиту.
2. Здійснення передоплати за сировину і матеріали на суму 170 000 грн.
3. Повернення довгострокового кредиту в сумі 220 000 грн.
4. Придбання основних засобів на суму 600 000 грн.
5. Визнання в звітному році збитки минулих років у сумі 578 000 грн.
6. Оплата 348 000 грн за придбані матеріали.
7. Перераховано 45 000 грн комерційному банку за розрахунково-касове обслуговування.
8. Перераховано іншій організації з оцінювання об'єктів нерухомості за оцінювання продаваного будинку 50 000 грн.
9. Списано дебіторську заборгованість іншій організації в сумі 65 000 грн, за якою минув строк позовної давності.
10. Нараховано амортизаційні відрахування в сумі 71 000 грн.
11. Придбано товарний знак за 100 000 грн.
12. Придбано акції комерційного банку на суму 3000 000 грн.
13. Перераховано 420 000 грн на рахунок іншій організації в порядку попередньої оплати за поставки матеріалів.
14. Оплачено послуги посередницької організації, пов'язані з наданням за плату прав, що виникають за використання патентів в сумі 255 000 грн.
15. Сплачено відсотки в сумі 50 000 грн за наданий кредит на закупівлю сировини для виробничих цілей.
16. Оплачено послуги рекламного характеру в сумі 139 000 грн.
17. Перераховано 32 000 грн іншій організації як штрафні санкції за прострочення оплати в порушення умов договору.
18. Проведено уцінювання залежаних товарів на складі в сумі 118 000 грн.

19. Оплачено обід в ресторані з представниками партнера за спільним бізнесом згідно з виписаним рахунком на суму 1 500 грн.

Тема 4. Формування і розподіл прибутку підприємства

Прибуток – це та частина додаткової вартості продукту, що реалізується підприємством, яка залишається після покриття витрат виробництва.

Прибуток – це економічна категорія, котра відображає фінансовий результат операційної діяльності, що характеризується перевищенням грошових надходжень над витратами суб'єкта господарювання в процесі фінансово-господарської діяльності.

Основним етапом аналізу прибутку підприємства є оцінювання показників рентабельності. Вони характеризують як ефективність функціонування підприємства у цілому, так і дохідність різних напрямів його діяльності: інвестиційної, підприємницької та ін. Вони повніше ніж прибуток відображають кінцеві результати діяльності підприємства, тому що показують співвідношення ефекту та наявних чи використовуваних ресурсів.

Приклад

На основі наведених даних (табл. 5) проаналізуємо ефективність використання капіталу підприємства за звітні періоди за допомогою показників рентабельності.

Таблиця 5

Показники рентабельності підприємства за 2013 – 2015 рр.

Коефіцієнт	Роки			Темпи приросту, %		
	2013	2014	2015	2014/2013	2015/2014	2015/2013
Рентабельність витрат	0,36	0,26	0,32	-28,04	25,23	-9,88
Рентабельність виробничих фондів	4,57	1,40	2,55	-69,35	81,84	-44,27
ROA (рентабельність сукупного капіталу)	0,37	0,16	0,20	-57,51	28,61	-45,35
ROE (рентабельність власного капіталу)	0,65	0,21	0,26	-68,31	26,17	-60,02
ROS (рентабельність продажів)	0,20	0,14	0,20	-27,26	36,80	-0,49
ROI (рентабельність капіталовкладень)	0,65	0,21	0,26	-68,37	26,38	-60,03

Рентабельність витрат показує, скільки підприємство отримує чистого прибутку з кожної одиниці грошових коштів, витрачених на виробництво та реалізацію продукції. За досліджуваний період вона зменшилася майже на 10 %, що є негативною тенденцією.

Слід звернути увагу на занадто високі показники рентабельності виробничих фондів. Цей показник виражає відношення чистого прибутку до суми основних засобів та незавершеного виробництва. Високі значення коефіцієнта є доброю ознакою для виробництва, але його істотне завищення може свідчити про те, що підприємству не вистачає виробничих потужностей.

ROA (рентабельність сукупного капіталу) – це основний показник, який характеризує ефективність діяльності підприємства. Він розраховується як відношення чистого прибутку до підсумку балансу. ROE (рентабельність власного капіталу) розраховується як відношення чистого прибутку до власного капіталу. Порівняння ROA та ROE демонструє вплив позикового капіталу на прибуток власника. У даному випадку за досліджуваний період $ROA < ROE$, що говорить про те, що вплив позикового капіталу (а саме – короткострокового) є високим.

Рентабельність продажів (ROS) є співвідношенням чистого прибутку до виручки (доходу) від реалізації продукції. У 2015 р. цей показник продемонстрував максимальне відтворення до рівня 2013 р.

Найважливішим індикатором конкурентоспроможності підприємства є ROI, рентабельність капіталовкладень. Він розраховується як відношення чистого прибутку до суми власного та довгострокового позикового капіталів. Слід зауважити, що значення показників ROE та ROI за досліджуваний період співпадають. Це пов'язано з тим, що фірма оперує власним капіталом, майже не маючи довгострокових запозичень, які враховуються у коефіцієнті ROI.

Надалі проаналізуємо ефективність використання сукупного та власного капіталу підприємства за допомогою факторного аналізу за моделлю "DuPont". Згідно з цією моделлю інтегрального аналізу, рентабельність сукупного капіталу залежить від двох факторів: зміни коефіцієнта оборотності капіталу та ROS, а рентабельність власного капіталу – від двох перелічених із додаванням третього фактора – коефіцієнта фінансової залежності. У табл. 6 та 7 наведено факторний аналіз сукупного капіталу (ROA) та власного капіталу (ROE).

Розрахунок впливу факторів на зміну ROA

Показники	2013	2014	2015	
Чистий дохід(виручка від реалізації), тис. грн	375 174	204 382	254 488	
Чистий прибуток, тис. грн	74 756	29 624	50 461	
Середня сума капіталу, тис. грн	200 742	187 208	247 947	
ROA	0,37	0,16	0,20	
ROS	0,20	0,14	0,20	
Коефіцієнт оборотності капіталу	1,81	1,06	1,17	
Зміна ROA за рахунок:	Δ абс	%	Δ абс	%
ROS	-0,058	27,89	0,062	80,31
коефіцієнта оборотності капіталу	-0,149	72,11	0,015	19,69
Усього	-0,207	100,00	0,078	100,00

Отже, у 2014 р. рентабельність сукупного капіталу знизилася на 58 % за рахунок зниження оборотності капіталу. У 2015 р. показник ROA підвищився на 29 % завдяки збільшенню рентабельності продажів.

Розрахунок впливу факторів на зміну ROE

Показники	2013	2014	2015	
Чистий дохід (виручка від реалізації), тис. грн	375 174	204 382	254 488	
Чистий прибуток, тис. грн	74 756	29 624	50 461	
Середня сума капіталу, тис. грн	200 742	187 208	247 947	
Власний капітал, тис. грн	167 723	90 148	99 105	
ROE	0,65	0,21	0,26	
ROA	0,37	0,16	0,20	
ROS	0,20	0,14	0,20	
Коефіцієнт оборотності капіталу	1,81	1,06	1,17	
Коефіцієнт фінансової залежності	1,74	1,30	1,27	
Зміна ROE за рахунок:	Δ абс	%	Δ абс	%
ROS	-0,101	23,45	0,081	85,13
коефіцієнта оборотності капіталу	-0,260	60,63	0,020	20,87
коефіцієнта фінансової залежності	-0,068	15,91	-0,006	-6,00
Усього.	-0,429	100,00	0,095	100,00

Рентабельність власного капіталу у 2014 р. знизилася на 68 % за рахунок зниження оборотності капіталу. У 2015 р. показник ROE підвищився на 26 % завдяки збільшенню рентабельності продажів.

Таким чином, на загальну рентабельність підприємства негативно впливає зниження оборотності капіталу, а позитивний вплив має вартісне збільшення обсягів продажів.

Завдання 1

На основі приведених даних проаналізувати ефективність використання сукупного капіталу підприємства за два роки за допомогою факторного аналізу моделі "DuPont". Заповнити табл. 8. За результатами аналізу зробіть висновок про зміни ефективності управління сукупним капіталом підприємства. Визначите причини, що викликали зміни, запропонуйте заходи для підвищення ефективності використання капіталу підприємства.

Таблиця 8

Показники ефективності використання сукупного капіталу підприємства

Показники	Базовий рік	Звітний рік
1. Чистий дохід (виручка від реалізації), грн	983 731	1 066 551
2. Чистий прибуток підприємства, грн	93 235	65 753
3. Середня сума капіталу, грн	76 325,5	105 083,5
4. Рентабельність сукупного капіталу		
5. Рентабельність продажів		
6. Коефіцієнт оборотності капіталу		
Зміна рентабельності сукупного капіталу за рахунок: коефіцієнта оборотності рентабельності продукції Усього		

Завдання 2

На основі наведених даних проаналізувати ефективність використання власного капіталу підприємства за два роки за допомогою факторного аналізу. Заповнити табл. 9.

**Показники ефективності використання власного капіталу
підприємства**

Показники	Базовий рік	Звітний рік
1. Чистий дохід (виручка від реалізації), грн	983 731	106 6551
2. Чистий прибуток підприємства, грн	93 235,1	65 752,4
3. Середня сума капіталу, грн	76 325,5	105 083,5
4. Середня сума власного капіталу, грн	45 340	68 859
5. Рентабельність сукупного капіталу		
6. Рентабельність продажів		
7. Коефіцієнт оборотності капіталу		
8. Коефіцієнт фінансової залежності		
9. Рентабельність власного капіталу		
Зміна рентабельності власного капіталу за рахунок: рентабельності продукції коефіцієнта оборотності коефіцієнта фінансової залежності		
Усього		

За результатами аналізу зробіть висновок про зміни ефективності управління власним капіталом підприємства. Заповніть таблицю. Визначте причини, що викликали зміни, запропонуйте заходи для підвищення ефективності використання власного капіталу підприємства.

Тема 5. Оподаткування підприємств

Податки – це обов'язкові платежі, що їх встановлює держава для юридичних і фізичних осіб, які забезпечують фінансування державних витрат.

Система оподаткування – це сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів, що стягуються в порядку, встановленому відповідними законами держави.

Завдання 1. Ґрунтуючись на податковому законодавстві України, визначте основні елементи податків та заповніть табл. 10 за прикладом. На вашу думку, у яких податків теоретично можливе встановлення іншого об'єкта або бази оподаткування? Обґрунтуйте доцільність (недоцільність) таких змін в Україні.

Основні елементи податків, установлених в Україні

Назва податку	Платники податку	Об'єкт оподаткування	База оподаткування	Ставка податку
1. Транспортний податок	Фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 750 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року	Легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 750 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року	Легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування	Встановлюється з розрахунку на календарний рік у розмірі 25 000 гривень за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування
2. Податок на прибуток підприємств				
3. Податок на доходи фізичних осіб				
4. Податок на додану вартість				
5. Акцизний податок				
6. Екологічний податок				
7. Рентна плата				
8. Мито				
9. Земельний податок				
10. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки				
11. Збирання за місця для паркування транспортних засобів				
12. Туристичний збір				
13. Єдиний соціальний внесок				

Тема 6. Кредитування підприємств

Кредит – це форма позичкового капіталу (в грошовій або товарній формах), що надається на умовах повернення і обумовлює виникнення кредитних відносин між тим, хто надає кредит, і тим, хто його отримує.

Кредитні відносини – це відособлена частина економічних відносин, пов'язана з наданням вартості (коштів) у позику поверненням її разом із певним відсотком.

Приклад

Підприємству необхідно вкласти 15 000 тис. грн у новий проект, щоб отримувати 8 000 тис. грн валового прибутку до виплати відсотків за кредит та податків.

Для фінансування цих інвестицій розглядається три альтернативні варіанти залучення коштів:

1. Випуск акцій на суму 15 000 тис. грн, ціна однієї акції 20 грн.
2. Випуск акцій на суму 7 500 тис. грн та залучення кредиту на 7 500 тис. грн під 20 % річних.
3. Залучення кредиту на суму 15 000 тис. грн під 24 % річних.

До здійснення проекту в обігу знаходяться 1 млн акцій за ціною 20 грн за шт. За умови сьогоднішнього вже отриманого валового прибутку до виплати відсотків за кредит та податків, який складає 6 000 тис. грн, прибуток на одну акцію складає 4,5 грн.

Завдання:

1. Проаналізуйте ефективність залучення кредитних ресурсів з точки зору зниження податку на прибуток за рахунок віднесення відсотків за кредитом на собівартість.
2. Визначите ефект, отриманий підприємством за різними варіантами фінансування.
3. Зрівняйте ефект, отриманий підприємством з ефектом, отриманим акціонерами за різними варіантами фінансування.
4. Здійсніть оцінювання кожного варіанта фінансування.
5. Заповніть табл. 11.
6. Оцініть кожний варіант фінансування з точки зору його наслідків для фінансового стану та ділової репутації підприємства.

Базові та планові показники діяльності підприємства

№ п/п	Показники	Базовий рівень діючого виробництва	Фінансові альтернативи		
			Випуск акцій	Змішане фінансування	Залучення кредиту
1	Загальний розмір капіталу, тис. грн				
2	Кількість акцій, тис. шт.				
3	Валовий прибуток, тис. грн				
4	Платежі за кредитом, тис. грн				
5	Оподатковуваний прибуток, тис. грн				
6	Податок на прибуток підприємства, тис. грн				
7	Чистий прибуток, тис. грн				
8	Прибуток на 1 акцію, грн				
9	Рентабельність капіталу, %				
10	Рентабельність власного капіталу, %				
11	Частка позикових коштів у капіталі, %				

Рішення:

1. Порівняно з альтернативою тільки випуску акцій (тобто залучення власного капіталу) оподатковуваний прибуток, а отже і податок на прибуток у двох варіантах: у разі змішаного фінансування і під час фінансування за рахунок позикових коштів знижується з 14 000 тис. грн до 12 500 тис. грн порівняно зі змішаним фінансуванням і до 10 400 тис. грн під час фінансування за рахунок кредитних ресурсів. Відповідно зменшився і податок на прибуток.

2. Однак платежі за кредитом виявилися більшими, ніж скорочення податку на прибуток ($1\ 500 > (3\ 500 - 3\ 125)$) у другому варіанті і ($3\ 600 > (3\ 500 - 2\ 600)$) у третьому варіанті, в зв'язку з чим розмір чистого прибутку знизився з 10 500 тис. грн до 9 375 тис. грн і 7 800 тис. грн відповідно. Отже, з точки зору підприємства найвигідніший варіант є перший, тобто випуск акцій, оскільки в цьому випадку підприємство отримує максимальний чистий прибуток.

3. Оскільки часткове заміщення акціонерного капіталу позиковим, призводить до скорочення кількості акцій, доходи на одну акцію зросли: з 6 грн на акцію до 6,82 грн на одну акцію в змішаному варіанті до 7,8 грн на акцію під час фінансування за рахунок позикових коштів. Виявляється вплив ефекту фінансового важеля: до рентабельності капіталу прирощується прибуток, одержуваний завдяки використанню позикового капіталу. Зростання прибутку на акцію приводить до зростання величини дивідендів на акцію і зростання ринкової ціни акції. Отже, з точки зору акціонерів найвигідніший варіант є третій, тобто залучення позикових коштів, оскільки в цьому випадку акціонери отримують максимальний фінансовий ефект. Для акціонерів ефект, отриманий за рахунок різних варіантів фінансування буде прямо протилежним, ніж ефект, отриманий підприємством.

4. Для підприємства найвигіднішим варіантом буде випуск акцій, для акціонерів – залучення позикового капіталу.

5. Заповнимо табл. 12.

Таблиця 12

Базові та планові показники діяльності підприємства

№ п/п	Показники	Базовий рівень діючого виробництва	Фінансові альтернативи		
			Випуск акцій	Змішане фінансування	Залучення кредиту
1	Загальний розмір капіталу, тис. грн	20 000	35 000	35 000	35 000
2	Кількість акцій, тис. шт.	1 000	1 750	1 375	1 000
3	Валовий прибуток, тис. грн	6 000	14 000	14 000	14 000
4	Платежі за кредитом, тис. грн	–	–	1 500	3 600
5	Оподатковуваний прибуток, тис. грн	6 000	14 000	12 500	10 400
6	Податок на прибуток підприємства, тис. грн	1 500	3 500	3 125	2 600
7	Чистий прибуток, тис. грн	4 500	10 500	9 375	7 800
8	Прибуток на 1 акцію, грн	4,5	6,0	6,82	7,8
9	Рентабельність капіталу, %	22,5	30	26,8	22,3
10	Рентабельність власного капіталу, %	22,5	30	34,1	39
11	Частка позикових коштів у капіталі, %	–	–	21,4	42,9

6. Проте третій варіант значно збільшує частку позикових коштів у капіталі підприємства (до 42,9 %), що негативно позначається на фінансовій стійкості підприємства.

Завдання 1

Для організації нового бізнесу компанії потрібно 500 тис грн. Пропонується два варіанти.

Перший передбачає випуск незабезпечених боргових зобов'язань на суму 200 тис грн під 10 % річних і 100 тис. акцій номіналом 3 грн, у тому числі привілейованих – 10 % з фіксованим 20 % розміром дивідендів від їхньої номінальної вартості.

Другий – випуск незабезпечених боргових зобов'язань на суму 80 тис. грн під 10 % річних і звичайних акцій номіналом 5 грн на 420 тис. грн.

Прибуток до виплати відсотків, податків і дивідендів прогнозується у наступному році у розмірі – 1 160 тис. грн.

Завдання.

Визначите максимальну величину дивідендів, на які можуть розраховувати акціонери у кожному з варіантів.

Як, на вашу думку, рішення про структуру капіталу впливають на кінцеві фінансові результати підприємств і доходи акціонерів?

Завдання 2

Наведено дані про компанії, що мають однаковий обсяг капіталу, але різну структуру джерел фінансування (табл. 13).

Таблиця 13

Вихідні дані про компанії

Показники	Компанія 1	Компанія 2
Акції всього: (номінал – 20 грн)	400 000 грн	300 000 грн
Звичайні акції	90 %	80 %
Привілейовані акції	10 %	20 %
Облігаційна позика (11 %)	300 000 грн	400 000 грн
Усього	700 000 грн	700 000 грн

Дивіденди за привілейованими акціями складають 15 % від їхньої номінальної вартості.

Прибуток до виплати відсотків, податків і дивідендів прогнозується у наступних роках в обох компаній приблизно однаковий і складає у перший рік – 1 140 тис. грн, у другий рік – 1 160 тис. грн.

Збори акціонерів в обох компаніях ухвалили 80 % чистого прибутку реінвестувати, іншу суму направляти на дивіденди.

Завдання:

Розрахувати величину прибутку, що буде приходиться на одну звичайну акцію. Розрахувати величину дивідендів, що буде припадати на одну звичайну акцію.

Як, на вашу думку рішення про структуру капіталу впливають на кінцеві фінансові результати діяльності підприємств, а як на доходи акціонерів?

Тема 7. Оборотні кошти підприємств

Оборотні кошти – це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації виготовленої продукції.

Аналізом ефективності управління оборотними коштами підприємства є аналіз ділової активності підприємства, яка проявляється в динамічному розвитку підприємства, швидкості обороту коштів підприємства і дослідженні рівнів і динаміки показників оборотності.

Приклад

На основі наведених у табл. 14 даних проаналізуємо ефективність використання оборотних коштів підприємства за звітні періоди за допомогою коефіцієнтів оборотності (табл. 15).

Таблиця 14

Ключові показники для розрахунку оборотності

Показники, тис. грн	Роки			Темпи приросту, %		
	2013	2014	2015	2014/2013	2015/2014	2015/2013
1	2	3	4	5	6	7
Виручка від реалізації продукції	375 174	204 382	254 488	-45,5	24,5	-32,2
Середньорічна вартість:						
підсумку балансу	206 830	192 066	217 577,5	-7,1	13,3	5,2
необоротних активів	22 814	18 843,5	17 222	-17,4	-8,6	-24,5
оборотних активів	184 016	28 535,5	200 355,5	-84,5	602,1	8,9

Закінчення табл. 14

1	2	3	4	5	6	7
запасів	34 088	28 535,5	27 389	-16,3	-4,0	-19,7
сировини та матеріалів	17 287	16 542,5	12 971,5	-4,3	-21,6	-25,0
незавершеного виробництва	9 668,5	11 432,5	14 260,5	18,2	24,7	47,5
готової продукції	7 132,5	560,5	157	-92,1	-72,0	-97,8
власного капіталу	77 898	129 342	169 384,5	66,0	31,0	117,4
чистої дебіторської заборгованості	24 676,5	20 487	10 243	-17,0	-50,0	-58,5
чистої кредиторської заборгованості	14 907	6 549,5	13 148,5	-56,1	100,8	-11,8

З табл. 14 бачимо, що за три роки відбулося збільшення власного капіталу, незавершеного виробництва та оборотних активів, що призвело до зростання підсумку балансу.

Таблиця 15

Коефіцієнти оборотності підприємства за 2013 – 2015 рр.

Коефіцієнти оборотності (у кількості оборотів за рік)	Роки			Темпи приросту, %		
	2013	2014	2015	2014/ 2013	2015/ 2014	2015/ 2013
Капіталу (активів)	1,81	1,06	1,17	-41,3	9,9	-35,5
Необоротних активів	16,44	10,85	14,78	-34,0	36,2	-10,1
Оборотних активів	2,04	7,16	1,27	251,3	-82,3	-37,7
Основних засобів (фондовіддача)	53,45	28,95	42,98	-45,8	48,4	-19,6
Запасів	11,01	7,16	9,29	-34,9	29,7	-15,6
Сировини та матеріалів	21,70	12,35	19,62	-43,1	58,8	-9,6
Незавершеного виробництва	38,80	17,88	17,85	-53,9	-0,2	-54,0
Готової продукції	52,60	364,64	1620,94	593,2	344,5	2982
Власного капіталу	4,82	1,58	1,50	-67,2	-4,9	-68,8
Чистої дебіторської заборгованості	15,20	9,98	24,85	-34,4	149,0	63,4
Чистої кредиторської заборгованості	25,17	31,21	19,35	24,0	-38,0	-23,1

Коефіцієнти оборотності показують, скільки разів за звітний період здійснюється повний цикл обігу показників з наведених статей балансу, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів. Зниження коефіцієнтів оборотності є негативним явищем.

Як видно з табл. 15, показники оборотності підприємства за досліджуваний період погіршилися. Винятком є оборотність готової продукції,

де спостерігається стрімке щорічне зростання. Це пов'язано з тим, що темпи падіння обсягів готової продукції значно перевищують темпи падіння виручки від реалізації. У 2013 р. та 2014 р. зниження обсягів готової продукції перетікає у збільшення обсягів незавершеного виробництва. Таким чином, зниження коефіцієнтів оборотності обумовлене виконанням довгострокових контрактів.

Низький рівень коефіцієнтів обороту активів може свідчити про недостатню завантаженість та низьку ефективність експлуатації виробничих потужностей, зростання дебіторської заборгованості та запасів підприємства та втрату потенційних можливостей для створення прибутку.

У той же час, спостерігається збільшення оборотності дебіторської заборгованості. Цей коефіцієнт показує, скільки разів протягом звітного періоду дебіторська заборгованість перетворюється на грошові кошти, тобто погашається. Збільшення оборотності цього коефіцієнта свідчить про покращення відносин із дебіторами та їх фінансову надійність.

Підприємством здійснюється регулярний моніторинг непогашеної дебіторської заборгованості клієнтів. Необхідність визнання знецінення аналізується на кожну звітну дату індивідуально за кожним великим клієнтом. Крім того, суми до отримання від дрібних дебіторів об'єднані в однотипні групи та перевіряються на предмет знецінення на колективній основі.

У табл. 16 наведені періоди оборотності, розраховані за умови тривалості звітного періоду у 360 днів.

Таблиця 16

Періоди оборотності підприємства за 2013 – 2015 рр.

Період оборотності (у днях)	Роки			Темпи приросту, %		
	2013	2014	2015	2014/2013	2015/2014	2015/2013
1	2	3	4	5	6	7
Капіталу (активів)	198	338	308	70,5	-9,0	55,1
Необоротних активів	22	33	24	51,6	-26,6	11,3
Оборотних активів	177	50	283	-71,5	463,9	60,5
Основних засобів	7	12	8	84,6	-32,6	24,4
Запасів	33	50	39	53,7	-22,9	18,5
Сировини та матеріалів	17	29	18	75,7	-37,0	10,6
Незавершеного виробництва	9	20	20	117,1	0,2	117,4
Готової продукції	7	1	0,2	-85,6	-77,5	-96,8
Власного капіталу	75	228	240	204,8	5,2	220,6

1	2	3	4	5	6	7
Дебіторської заборгованості	24	36	14	52,4	-59,8	-38,8
Кредиторської заборгованості	14	12	19	-19,3	61,2	30,0
Тривалість, у днях:						
операційного циклу	56	86	53	53,1	-38,3	-5,6
фінансового циклу	42	75	35	77,8	-53,7	-17,7
виробничого циклу	33	50	39	53,7	-22,9	18,5

У період 2013 – 2014 рр. швидкість обертання дебіторської заборгованості була більшою, ніж кредиторської. Інакше кажучи, умови комерційного кредиту, що надавало підприємство, були м'якші, ніж ті, що висувалися самому підприємству.

Позитивною тенденцією 2015 р. є зменшення тривалості операційного та фінансового циклів. Збільшення виробничого циклу підтверджується зростанням незавершеного виробництва.

Завдання 1

На основі приведених даних фінансової звітності (табл. 17, 18) розрахуйте ефективність управління оборотним капіталом підприємства. Проаналізуйте динаміку змін операційного та фінансового циклів за аналізовані періоди, визначте причини, що викликали зміну, запропонуйте заходи для підвищення ефективності управління оборотним капіталом підприємства.

Таблиця 17

Баланс підприємства, тис. грн

Актив	Середн. 2014 р.	Середн. 2015 р.
1	2	3
II. Оборотні активи		
Запаси: виробничі запаси	4 264	4 525
незавершене виробництво	2 682	1 900
готова продукція	3 511	4 125
товари		
Векселі одержані	78	37
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги: чиста реалізаційна вартість	4 300	7 900

1	2	3
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		
з бюджетом	3 686	3 790
за виданими авансами	3 053	3 430
з нарахованих доходів	2 557	3 350
із внутрішніх розрахунків	2 645	4 185
Інша поточна дебіторська заборгованість	1 733	1 300
Поточні фінансові інвестиції	58	25
Грошові кошти та їх еквіваленти: в національній валюті	298	625
Усього за розділом II	28 865	35 192
Баланс	44 278	58 792
Пасив	Середн. 2014 р.	Середн. 2015 р.
IV. Поточні зобов'язання		
Короткострокові кредити банків	9 452	9 910
Векселі видані	117	225
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3 587	4 200
Поточні зобов'язання за розрахунками: з одержаних авансів	160	1 462
з бюджетом	1 710	2 395
з позабюджетних платежів	350	550
зі страхування	250	425
з оплати праці	50	2 925
із внутрішніх розрахунків	3 040	2 650
Усього за розділом IV	18 717	24 742
Баланс	44 278	58 792

Таблиця 18

Звіт про фінансові результати, тис. грн

Стаття	2014 р.	2015 р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1 297 909	1 753 974
Податок на додану вартість	216 318	292 329
Акцизний збір	90 854	121 108
Інші вирахування з доходу	23 795	12 528
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	966 942	1 328 089

Тема 8. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів

Основні засоби – це матеріальні цінності, що використовуються у виробничій діяльності підприємства понад один календарний рік з початку введення їх в експлуатацію, а також предмети вартістю за одиницю понад 6000 гривень (за ціною придбання). Основні засоби підприємства включають основні виробничі засоби й невикористані основні засоби.

Однією з необхідних умов збільшення обсягу виробництва на промислових підприємствах є забезпеченість їх основними засобами у необхідній кількості та стані, а також повне та ефективно їх використання.

Приклад

На основі приведених даних у табл. 14 проаналізуємо ефективність використання основних засобів підприємства за допомогою показників стану, руху та ефективності використання основних фондів (табл. 19).

Таблиця 19

Об'єм основних фондів промислового підприємства

Групи основних фондів, тис. грн	Роки			Абс. відхилення 2014 р. до 2013 р., тис. грн	Темп зростання 2014 р. до 2013 р., %	Абс. відхилення 2015 р. до 2014 р., тис. грн	Темп зростання 2015 р. до 2014 р., %
	2013	2014	2015				
1	2	3	4	5	6	7	8
Будинки, споруди та передавальні пристрої	166 413,3	175 142	182 652	8 728,7	105,25	7 510	104,29
Машини та обладнання	157 060,7	171 701	196 817	14 640,3	109,32	25 116	114,63
Транспортні засоби	3 944,2	4 991	6 954	1 046,8	126,54	1 963	139,33
Інструменти, прилади, інвентар	5 802,0	6124	8 448	322	105,55	2 324	137,95

1	2	3	4	5	6	7	8
Малоцінні необоротні матеріальні активи	1 380,4	2 054	2 173	673,6	148,8	119	105,79
Усього за розділом	334 600,6	360 012	397 044	25 411,4	107,59	37 032	110,29

Як видно з табл. 19, обсяг основних фондів підприємства збільшувався в період з 2013 до 2015 рр. Темп зростання такої групи основних фондів, як будинки, споруди та передавальні пристрої складав у 2014 р. 105,25 %, а у 2015 р. темп зменшився і відповідав 104,29 %. Так темп зростання малоцінних необоротних матеріальних активів у 2014 р. складав 148,8 %, а у 2015 р. знизився до 105,79 %. А темп зростання таких груп, як машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади та інвентар, навпаки, зростає з кожним роком, і у 2015 р. він склав 114,63, 139,33 та 137,95 % відповідно. Це вказує на позитивні явища, оскільки великими темпами збільшується обсяг, в основному, активної частини основних фондів, яка безпосередньо бере участь у виробництві. Це, у свою чергу, свідчить про те, що на підприємстві з кожним роком випускається більший обсяг продукції, що є свідченням зростання попиту на неї.

Також, важливо вивчити структуру основних фондів підприємства, щоб відстежити динаміку змін основних елементів основних фондів заводу (табл. 20).

Таблиця 20

Структура основних фондів промислового підприємства

Групи основних фондів	Частка в основних фондах 2013 р., %	Частка в основних фондах 2014 р., %	Частка в основних фондах 2015 р., %	Зміни 2014 р. до 2013 р.	Зміни 2015 р. до 2014 р.
1	2	3	4	5	6
Будинки, споруди та передавальні пристрої	49,73	48,65	46,0	-1,08	-2,65

1	2	3	4	5	6
Машини та обладнання	46,94	47,69	49,57	0,75	1,88
Транспортні засоби	1,19	1,39	1,75	0,2	0,36
Інструменти, прилади, інвентар	1,73	1,70	2,13	-0,03	0,43
Малоцінні необоротні і матеріальні активи	0,41	0,57	0,55	0,16	-0,02
Усього за розділом	100,0	100,0	100,0	-	-

Як видно з даних табл. 20, найбільшу частину в основних фондах займають такі групи, як будинки, споруди та передавальні пристрої, а також машини та обладнання. Частка 1-ї групи основних фондів поступово зменшується. У 2014 р. частка цієї групи зменшилася на 1,08 % порівняно з 2013 р., а у 2015 р. зменшилася на 2,65 % порівняно з 2014 р. Частка 2-ї, 3-ї та 4-ї груп основних фондів постійно збільшується. Частка машин та обладнання у 2014 р. склала 47,69, а у 2015 р. – вже 49,57 %. Також збільшується й частка транспортних засобів у структурі основних фондів. Так, у 2013 р. вона складала 1,19 %, а у 2015 р. – 2,13 %. Загалом частка тієї або іншої групи в структурі основних фондів підприємства у процентному вираженні змінюється несуттєво.

Усі групи основних фондів підприємства можна поділити на активні та пасивні (табл. 21).

Таблиця 21

Активні та пасивні фонди промислового підприємства

Показники	2013 р.		2014 р.		2015 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Активні фонди	162 862,7	48,67	177 825	49,39	205 265	51,7
Пасивні фонди	171 737,9	51,33	182 187	50,61	191 779	48,3
Усього	334 600,6	100,0	360 012	100,0	397 044	100,0

Відповідно до результатів табл. 21, можна виявити наступну тенденцію – за 3 досліджувані періоди спостерігається збільшення активних фондів підприємства та зменшення пасивних фондів. У 2013 р. частка активних фондів заводу складала 48,67 %, а у 2015 р. вона займає біль-

шу частину всіх основних виробничих фондів підприємства – 51,7 %. Частина пасивних фондів, навпаки, у 2013 р. складала 51,33 %, а у 2015 р. зменшилася до 48,3 %. Це означає збільшення використання виробничих потужностей у виготовленні своєї продукції.

Загальними показниками, які характеризують забезпеченість підприємства виробничими основними фондами, виступають фондоозброєність та технічна фондоозброєність (табл. 22).

Таблиця 22

Аналіз забезпеченості підприємства основним фондами

Показники	Роки		
	2013	2014	2015
Фондоозброєність, тис. грн/осіб	74,07	74,5	81,77
Технічна фондоозброєність, тис. грн/осіб	34,73	34,99	40,49

Як видно з табл. 22, показник фондоозброєності з кожним роком збільшується. Це є позитивним явищем, оскільки фондоозброєність показує, яка вартість в середньому основних виробничих фондів (ОВФ) припадає на 1-го працівника. Згідно з даними, у 2013 р. на 1 працівника в середньому припадало 74,07 тис. грн вартості ОВФ, у 2014 р. показник фондоозброєності був на рівні 74,5 тис. грн на 1 особу, а у 2015 р. він зріс до 81,77 тис. грн/особу. Така тенденція спостерігається й з технічною фондоозброєністю: з 34,73 тис. грн/особу у 2013 р. цей показник збільшився до 40,49 тис. грн/особу у 2015 р. Це ще раз свідчить про ефективне використання ОВФ.

Показниками ефективності використання основних фондів (ОФ) є: фондівіддача, фондомісткість та фондорентабельність. Фондовіддача показує скільки випущеної продукції припадає на кожну гривню, вкладену в ОФ. Фондомісткість показує скільки одиниць вартості ОФ припадає на кожну гривню випущеної продукції. Фондорентабельність показує суму отриманого прибутку, який припадає на кожну гривню, вкладену в ОФ (табл. 23).

Таблиця 23

**Аналіз показників ефективності використання основних фондів
промисловим підприємством**

Показники	2013 р.	2014 р.	Абс. відхилення	2015 р.	Абс. відхилення	
					ланцюг. сп.	баз. сп.
Фондовіддача, грн/грн	1,19	1,75	0,56	1,96	0,21	0,77
Фондомісткість, грн/грн	-0,84	0,57	-0,27	0,51	-0,06	-0,33
Фондорентабель- ність, грн/грн	1,02	1,38	0,36	1,59	0,21	0,57

Дивлячись на дані табл. 23, можна побачити збільшення показників фондівіддачі та фондорентабельності у досліджуваному періоді, що є позитивною тенденцією.

Завдання 1

На основі наведених даних (табл. 24) проаналізуйте показники ефективності використання основних фондів промисловим підприємством. Заповніть табл. 24.

Таблиця 24

**Показників ефективності використання основних фондів промис-
ловим підприємством**

Показники	Роки		
	2013	2014	2015
Середньорічна вартість ОФ, залишкова, тис. грн	16 641,5	16 536	5 921,5
Середньооблікова численність праців- ників, осіб	163	177	183
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	375 174	204 382	254 488
Чистий прибуток, тис. грн	74 756	29 624	50 461
Машини та обладнання на кінець року, тис. грн	1 671	1 711	184
Фондоозброєність праці одного праців- ника, тис. грн/особу			
Технічна озброєність, тис. грн/особу			
Фондовіддача, грн/грн			
Фондоємність, грн/грн			
Фондорентабельність, грн/грн			

Тема 9. Оцінювання фінансового стану підприємства

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість. Це надійно гарантована платоспроможність, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів та інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування.

Для характеристики фінансових джерел запасів застосовується декілька важливих показників: власні оборотні кошти (ВОК), Довгострокові джерела фінансування (ДДФ), Основні джерела формування запасів (ОДФ) та безпосередньо запаси (З). Згідно з цими показниками виокремлюють чотири типи фінансової стійкості:

Абсолютна фінансова стійкість: $ВОК \geq 3$;

Нормальна фінансова стійкість: $ВОК < 3$; $ДДФ \geq 3$;

Нестійке фінансове становище: $ВОК < 3$; $ДДФ < 3$; $ОДФ \geq 3$;

Кризове фінансове становище: $ВОК < 3$; $ДДФ < 3$; $ОДФ < 3$.

Приклад

На основі приведених даних у табл. 25 проаналізуємо забезпеченість запасів джерелами їх формування та визначимо тип фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 25

Аналіз забезпеченості запасів джерелами їх формування

Показники, тис. грн	Умовне позначення	2013	2014	2015	Т пр. 2015/2013
1	2	3	4	5	6
Власний капітал	ВК	115 276	144 154	194 615	68,83
Необоротні активи	НА	19 292	17 863	16 581	-14,05
Власні оборотні кошти	$ВОК = ВК - НА$	95 984	126 291	178 034	85,48
Довгостроковий позиковий капітал	ДПК	0	272	50	-
Довгострокові джерела фінансування	$ДДФ = ВК + ДПК - НА$	95 984	126 563	178 084	85,54

Закінчення табл. 25

1	2	3	4	5	6
Короткострокові кредитні банківські займи	ККЗ	0	0	2 825	–
Основні джерела формування запасів	ОДФ= ВК+ДПК+ККЗ– НА	95 984	126 563	180 909	88,48
Запаси	З	33 424	24 183	30 595	-8,46
Надлишок/нестача ВОК – З		62 560	102 108	147 439	135,68
Надлишок/нестача ДДФ – З		62 560	102 380	147 489	135,76
Надлишок/нестача ОДФ – З		62 560	102 380	150 314	140,27
Тип фінансової стійкості підприємства		абсолютна фінансова стійкість			–

Як видно з табл. 25, за досліджуваний період підприємство характеризується абсолютною фінансовою стійкістю. Це є ознакою того, що всі запаси підприємства покриваються власними оборотними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів. Така ситуація зустрічається доволі рідко. Більш того, вона не може розглядатися як ідеальна, адже свідчить про те, що керівництво підприємства не може, не бажає або не має можливості використовувати зовнішні джерела фінансування.

Абсолютна фінансова стійкість аналізуючого підприємства була досягнута за рахунок нерозподіленого прибутку, який за 3 роки зріс на 115 %. Якщо така тенденція продовжиться у майбутньому, керівництву підприємства варто шукати нові можливості для інвестування нерозподіленого прибутку у необоротні активи, інакше виникне дисбаланс у фінансуванні оборотних активів підприємства. Поряд з абсолютними показниками фінансової стійкості, розраховуються також коефіцієнти капіталізації, аналіз яких наведено у табл. 26 та 27.

Таблиця 26

Аналіз коефіцієнтів капіталізації

Коефіцієнт	Роки			Темпи приросту, %		
	2013	2014	2015	2014/2013	2015/2014	2015/2013
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт автономії	0,57	0,77	0,78	34,09	1,93	36,68
Коефіцієнт фін. залежності	1,74	1,30	1,27	-25,42	-1,90	-26,84

1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт мобільних та іммобілізованих коштів	9,41	9,48	13,95	0,79	47,19	48,36
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,74	0,30	0,27	-59,45	-8,25	-62,80

Коефіцієнт фінансової автономії показує частку власного капіталу у підсумку балансу. Він повинен бути вищим за 0,5, адже загальна сума заборгованості не повинна перевищувати суму власних джерел фінансування. Збільшення цього коефіцієнта, яке спостерігається у табл. 26, є показником стійкого, стабільного та незалежного від зовнішніх кредиторів підприємства.

Зворотнім до коефіцієнта фінансової автономії є коефіцієнт фінансової залежності, критичне значення якого = 2. Значення цього показника знижуються, що свідчить про зменшення залежності від зовнішніх кредиторів.

Коефіцієнт співвідношення мобільних та іммобілізованих коштів демонструє, у скільки разів вартість оборотних активів перевищує необоротні. У 2015 р. цей показник майже досяг значення 14 разів, що говорить про дисбаланс у структурі активів підприємства.

Коефіцієнт фінансового левериджу (ризик) показує, скільки залучених коштів приходиться на кожну одиницю власних. Оптимальне значення цього коефіцієнта $\leq 0,5$, а критичне – 1. Як видно із табл. 26, підприємство є фінансово незалежним (unlevered company), тому що протягом досліджуваного періоду коефіцієнт фінансового ризику зменшувався.

Таблиця 27

Коефіцієнти наявності та динаміки власних оборотних коштів

Коефіцієнти	Роки			Темпи приросту, %		
	2013	2014	2015	2014/2013	2015/2014	2015/2013
1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт маневрування	0,83	0,88	0,91	5,22	4,42	9,87
Коефіцієнт автономії методів формування запасів	1,00	1,00	0,98	-0,21	-1,38	-1,59
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами	2,87	5,22	5,82	81,85	11,43	102,7

1	2	3	4	5	6	7
Відсутність межі банкрутства (якщо +)	1,87	4,22	4,83	125,7	14,45	158,4
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами	0,53	0,75	0,77	40,98	3,18	45,47

Коефіцієнт маневрування власного капіталу показує, яка частка власного оборотного капіталу знаходиться в обігу, тобто, у мобільній формі, яка дозволяє вільно маневрувати цими засобами. Цей показник має бути достатньо високим, щоб забезпечити гнучкість у використанні власних коштів. Протягом звітної періоду коефіцієнт маневреності зростає, що свідчить про збільшення можливості вільно маневрувати власними засобами.

Коефіцієнт автономії методів формування запасів показує частку власних оборотних коштів у загальній сумі джерел формування запасів. За досліджувані роки цей показник залишається майже незмінним та наближується до 1, тому що фінансування здійснюється здебільшого саме з власних оборотних коштів.

Для коефіцієнту забезпеченості запасів власними джерелами нормативним є проміжок від 0,6 до 0,9. У підприємства спостерігається зростаюче перевищення нормативних показників, що сигналізує про дисбаланс у системі власних та запозичених джерел.

Позитивні значення передостаннього коефіцієнта у табл. 27 говорять про відсутність ризику банкрутства внаслідок фінансової нестійкості.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними коштами повинен бути більше 0,1. За досліджуваний період цей показник зростає та значно перевищує критичне значення, що є доброю ознакою.

Для характеристики структури джерел коштів підприємства поряд з коефіцієнтами автономії, фінансової залежності та маневрування застосовуються часткові показники, які відображають різноманітні тенденції у зміні структури джерел фінансування. До них належать коефіцієнти структури капіталу, подані у табл. 28. Вони дозволяють оцінити частку позикових коштів у загальному позиковому капіталі.

Аналіз коефіцієнтів структури капіталу

Коефіцієнт	Роки			Темпи приросту, %		
	2013	2014	2015	2014/2013	2015/2014	2015/2013
Частка довгострокового залучення позикових коштів, %	0	0,19	0,03	–	-86,36	–
Частка короткострокових позикових коштів у позиковому капіталі, %	100	99,37	99,91	-0,63	0,54	-163,24
Частка довгострокових позикових коштів у позиковому капіталі, %	0	0,63	0,09	–	-85,16	–
Коефіцієнт банківської кредиторської заборгованості, %	0	0	5	–	–	–

З наведеної табл. 28 маємо змогу побачити, що підприємство майже не використовує довгострокові позикові кошти для фінансування капіталовкладень. Керівництво підприємства віддає перевагу короткостроковим позикам, які включають торгіву та іншу кредиторську заборгованість.

Завдання 1

На основі наведених даних балансу підприємства (табл. 29) проаналізуйте динаміку показників фінансового стану підприємства.

Баланс підприємств, тис. грн

Актив	Код рядка	Середн. 2014 р.	Середн. 2015 р.
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	28,50	8,00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	15 852,50	10 101,50
Основні засоби	1010	153 992,5	162 182
Інвестиційна нерухомість	1015		
Довгострокові біологічні активи	1020		

Продовження табл. 29

1	2	3	4
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	13,00	0,00
інші фінансові інвестиції	1035	26,00	52,00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045	751,00	756,50
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	170 663,5	173 100
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	30 067	22 445
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за продукцію, това- ри, роботи, послуги	1125	17 506,00	20 924,50
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	8 671,50	8 166,50
з бюджетом	1135	4 994,50	1 727,00
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	8 057,00	7 933,50
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	736	895
Витрати майбутніх періодів	1170	3 602,00	1 796,50
Інші оборотні активи	1190	3 119,50	2 080,50
Усього за розділом II	1195	76 753,5	65 968,5
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття			
Баланс	1300	247 417	239 068,5
Пасив		Код рядка	Середн. 2014 р.
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	46 007	46 014
Капітал у дооцінках	1405		
Додатковий капітал	1410	80 669	80 669
Резервний капітал	1415	2	2
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-11 473	-10 676,5
Неоплачений капітал	1425	( )	( )
Вилучений капітал	1430	(5600)	(5600)
Усього за розділом I	1495	109 605	110 408,5
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500		
Довгострокові кредити банків	1510	56 860,50	45 044,00
Інші довгострокові зобов'язання	1515	5 325,00	5 325,00
Довгострокові забезпечення	1520		

1	2	3	4
Цільове фінансування	1525		
Усього за розділом II	1595	62 185,50	50 369,00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	30 532,50	37 908,50
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0,00	411,50
товари, роботи, послуги	1615	31 913	24 956,50
розрахунками з бюджетом	1620	2 465,00	2 304,50
у тому числі з податку на прибуток	1621		
розрахунками зі страхування	1625	1 296,50	1 280,00
розрахунками з оплати праці	1630	1 946,50	2 505,00
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	7 473,00	8 925,00
Усього за розділом III	1695	75 626,50	78 291,00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття	1700		
Баланс	1900	247 417	239 068,5

Тема 10. Методика фінансового аналізу підприємства

Проаналізуємо платоспроможність підприємства за допомогою аналізу ліквідності балансу. Ліквідність – це здатність оборотних коштів перетворюватися у грошові кошти, які необхідні для нормального функціонування підприємства. Ліквідність балансу залежить від ступеня відповідності величин наявних платіжних коштів величині боргових зобов'язань, тому для визначення ліквідності балансу необхідно порівняти підсумки по кожній групі активів і пасивів.

Приклад

У табл. 30 наведено групи активів та пасивів, їх числові значення, описано складові елементи кожної з груп та умови, за якими баланс можна вважати абсолютно ліквідним.

Аналіз ліквідності балансу підприємства за 2013 – 2015 рр.

Найменування	Складові групи	2013	2014	2015
A1. Абсолютно ліквідні активи	Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	25 398	19 713	43 053
A2. Активи, що швидко реалізуються	Готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, векселі одержані	123 586	119 453	151 667
A3. Активи, що повільно реалізуються	Витрати майбутніх періодів, запаси, сировина та матеріали, незавершене виробництво	32 466	30 970	36 495
A4. Активи, що важко реалізуються	Усі необоротні активи підприємства	19 292	17 863	16 581
П1. Найбільш строкові зобов'язання	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	13 905	7 204	19 093
П2. Короткострокові пасиви	Короткострокові кредити та позики	71 561	35 578	34 189
П3. Довгострокові пасиви	Довгострокові зобов'язання, забезпечення наступних виплат та платежів, доходи майбутніх періодів	0	272	50
П4. Постійні пасиви	Власний капітал	115 276	144 154	194 615
Надлишок/нестача A1-П1	Потрібно: $A1 \geq P1$	11 493	12 509	23 960
Надлишок/нестача A2-П2	Потрібно: $A2 \geq P2$	52 025	83 875	117 478
Надлишок/нестача A3-П3	Потрібно: $A3 \geq P3$	32 466	30 698	36 445
Надлишок/нестача A4-П4	Потрібно: $A4 \leq P4$	-95 984	-26 291	-78 034

Усі чотири умови виконуються, отже, баланс підприємства за досліджуваний період є абсолютно ліквідним. Це свідчить про те, що активів підприємства цілком вистачає для погашення зобов'язань. До того ж, необхідні надлишки за досліджуваний період зростають, що є позитивною тенденцією.

Підприємство здійснює контроль за ризиком дефіциту грошових коштів, використовуючи інструмент планування поточної ліквідності. Метою є підтримання балансу між безперервністю фінансування та гнучкіс-

тю, шляхом використання власних коштів. Товариство має доступ до джерел фінансування в достатньому обсязі, а терміни погашення заборгованості, яка має бути виплачена протягом 12 місяців, за домовленістю з поточними кредиторами можуть бути перенесені на більш пізні дати.

Розглянемо платоспроможність більш детально за допомогою аналізу фінансових коефіцієнтів. Для комплексної оцінки ліквідності балансу та порівняння результатів різних періодів застосовують загальний показник ліквідності, який розраховується за формулою (1):

$$\lambda = \frac{\alpha_1 \times A_1 + \alpha_2 \times A_2 + \alpha_3 \times A_3}{\alpha_1 \times \Pi_1 + \alpha_2 \times \Pi_2 + \alpha_3 \times \Pi_3}, \quad (1)$$

де $\alpha_1 = 1$; $\alpha_2 = 0,5$; $\alpha_3 = 0,3$ – вагові коефіцієнти;

A_1 – A_3 та Π_1 – Π_3 – підсумки відповідних груп активів та пасивів.

Результати обчислень показників ліквідності наведено у табл. 31.

Таблиця 31

Загальний показник ліквідності балансу

Рік	Розрахунок	Значення
2013	$\alpha_1 = \frac{1 \times 25398 + 0,5 \times 123586 + 0,3 \times 32466}{1 \times 13905 + 0,5 \times 71561 + 0,3 \times 0}$	1,95
2014	$\alpha_2 = \frac{1 \times 19713 + 0,5 \times 119453 + 0,3 \times 30970}{1 \times 7204 + 0,5 \times 35578 + 0,3 \times 272}$	3,54
2015	$\alpha_3 = \frac{1 \times 43053 + 0,5 \times 151667 + 0,3 \times 36495}{1 \times 19093 + 0,5 \times 34189 + 0,3 \times 50}$	3,59

З табл. 31 бачимо збільшення показника ліквідності балансу, що є позитивною тенденцією. Найбільш ліквідним виявився 2015 р.

Залежно від того, якими платіжними засобами (активами) підприємство має можливість здійснити оплату своїх зобов'язань, розраховують три показники ліквідності (платоспроможності):

коефіцієнт абсолютної ліквідності;

коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності;

коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності.

Оцінювання надійності визначених коефіцієнтів здійснюється в процесі вивчення питомої ваги оборотних активів та їх окремих видів у складі майна підприємства. Результати аналізу коефіцієнтів ліквідності подані в табл. 32.

Коефіцієнти ліквідності

Показник	Формула розрахунку	Роки			Нормативні показники
		2013	2014	2015	
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	$K_{ml} = \frac{A_1 + A_2 + A_3}{\Pi_1 + \Pi_2}$	2,12	3,98	4,34	[1 – 2]
Коефіцієнт швидкої (термінової) ліквідності	$K_{ol} = \frac{A_1 + A_2}{\Pi_1 + \Pi_2}$	1,74	3,25	3,65	[0,7 – 0,8]
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{al} = \frac{A_1}{\Pi_1 + \Pi_2}$	0,30	0,46	0,81	[0,2 – 0,35]

Як бачимо з наведених розрахунків, усі коефіцієнти ліквідності перевищують нормативні показники, що свідчить про нераціональне використання грошових коштів. Перевищення коефіцієнта загальної та швидкої ліквідності може говорити про порушення структури капіталу.

Завдання 1

На основі наведених даних балансу підприємства (табл. 28) проаналізуйте динаміку показників платоспроможності підприємства.

Тема 11. Фінансове планування на підприємствах

Фінансово-господарська діяльність будь-якого підприємства спрямована на завоювання та збереження в умовах ринку достойної конкурентної позиції, тому передбачає не тільки аналіз і оцінювання досягнутих результатів, а й планування майбутньої діяльності, зокрема складання коротко- та довгострокових фінансових планів. Успішна реалізація таких планів забезпечує досягнення відповідної конкурентної позиції на ринку та сприяє подальшому економічному зростанню підприємства.

Фінансове планування – це процес розробки системи фінансових планів, який полягає у визначенні фінансових цілей, встановленні ступеня відповідності цих цілей поточному фінансовому стану підприємства та формулюванні послідовності дій, спрямованих на досягнення поставлених цілей. У процесі планування розробляють узагальнюючі фінансові показники кількісного та якісного характеру і визначають найбільш ефективні шляхи їх досягнення.

Приклад

Подані такі дані фінансової звітності підприємства (табл. 33 та 34).

Таблиця 33

Балансовий звіт, тис. грн

Активи		Пасиви	
Необоротні активи	720 360	Власний капітал:	792 396
		Привілейовані акції	27 500
		Звичайні акції	522 500
Оборотні активи	600 300	Нерозподілений прибуток	242 396
		Довгострокова заборгованість	288 144
		Короткострокові кредити банків	134 467
		Кредиторська заборгованість	105 653
Усього активів	1 320 660	Всього пасивів	1 320 660

Таблиця 34

Звіт про фінансові результати, тис. грн

Обсяг реалізації	1 800 900
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1 260 630
Інші операційні доходи	90 045
Адміністративні витрати	115 054
Витрати на збут	144 072
Інші операційні витрати	80 036
% за кредитами	121 404,62
Фінансовий результат до оподаткування	169 748,38
Податок	42 437
Чистий прибуток	127 311,38
Дивіденди	2 475+44 673,75
Реінвестований прибуток	80 462,63

Завдання:

1. Складіть прогнозні варіанти балансу та звіту про фінансові результати підприємства на наступний рік (першу ітерацію). Відділ маркетингу прогнозує у наступному році можливість 10 % зростання обсягу продажів.

2. Розрахуйте коефіцієнти внутрішнього та стійкого зростання підприємства та визначте, чи потрібне підприємству додаткове фінансування. Зможе підприємство не змінювати фінансову політику і зберегти існуючу структуру капіталу без додаткової емісії акцій?

3. Відділ маркетингу прогнозує у майбутньому можливість 20 % зростання обсягу продажів. Що необхідно зробити менеджменту та акціонерам компанії, щоб отримати з цього прогнозу максимальний ефект?

Рішення:

Розрахуємо коефіцієнти внутрішнього та стійкого зростання підприємства та визначимо, чи потрібне підприємству додаткове фінансування.

Визначимо максимальний темп зростання, що компанія може досягнути без зовнішнього фінансування.

$$K \text{ вн. зростання} = \frac{0,0964 \cdot (1 - 0,37)}{1 - 0,0964 \cdot (1 - 0,37)} \cdot 100 \% = 6,3 \%$$

Таким чином, підприємство може розширюватись з максимальним коефіцієнтом 6,3 % тільки за рахунок використання внутрішніх джерел.

Обчислимо максимальне зростання, що компанія може досягнути без додаткового зовнішнього фінансування за рахунок випуску нових акцій, зберігаючи незмінне співвідношення залученого та власного капіталу.

$$K \text{ вн. зростання} = \frac{0,16 \cdot (1 - 0,37)}{1 - 0,16 \cdot (1 - 0,37)} \cdot 100 \% = 11,2 \%$$

Оскільки підприємство очікує зростання обсягу продажів на 10 %, а коефіцієнт внутрішнього зростання складає – 6,3 %, то можна зробити висновок, що підприємству додаткове фінансування потрібне. А оскільки коефіцієнт стійкого зростання підприємства вищий, ніж очікується зростання підприємства (11,2 %), то можна залучити необхідне фінансування, зберігаючи існуючу структуру капіталу.

Складемо прогнозні варіанти балансу та звіту фінансових результатів підприємства.

Таблиця 35

Прогнозний балансовий звіт, тис. грн

Активи		Пасиви	
Необоротні активи	720 360	Власний капітал	882 516
		Привілейовані акції	27 500
		Звичайні акції	522 500
Оборотні активи	660 330	Нерозподілений прибуток	332 516
		Довгострокова заборгованість	288 144
		Короткострокові кредити банків	134 467
		Кредиторська заборгованість	116 218
Усього активів	1 380 690	Усього пасивів	1 421 345

Таблиця 36

Прогнозний звіт про фінансові результати, тис. грн

Обсяг реалізації	1 980 990
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1 386 693
Інші операційні доходи	90 049,5
Адміністративні витрати	125 859,4
Витрати на збут	158 479,2
Інші операційні витрати	87 239,6
% за кредитами	121 404,62
Фінансовий результат до оподаткування	191 363,68
Податок	47 840,92
Чистий прибуток	143 522,76
Дивіденди	2 475+50 928,075
Реінвестований прибуток	90 119,685

У даному випадку додаткове фінансування не потрібно, оскільки реінвестованого прибутку і самозбільшеної кредиторської заборгованості цілком вистачає, щоб профінансувати зростання оборотних активів. Тому підприємство цілком зможе в наступному році не змінювати свою фінансову політику і зберегти наявну структуру капіталу.

Якщо прогнозується зростання обсягу продажів у майбутньому ще на 20 %, підприємство стикається з декількома проблемами, з яких основною є неможливість забезпечити наявними у підприємства основними засобами такий обсяг виробництва. Вирішення цієї проблеми можливе різними варіантами: від оперативної оренди та фінансового лізингу до зниження дивідендних виплат або зміни структури капіталу.

Завдання 1

На основі приведених даних (табл. 37) обчислити додатково необхідні фонди (ДНФ), якщо відомо, що очікується ріст обсягу продажів на 20 %. Використовуйте відсоткову залежність від обсягу продажів і повне завантаження. Коефіцієнт виплати дивідендів постійний. Податок на прибуток – 18 %. Компанія практикує виплату дивідендів у розмірі 15 %.

Таблиця 37

Дані фінансової звітності підприємства

Звіт про фінансові результати	Балансовий звіт	
	Активи	Пасиви
Обсяг продажів – 4 000	Необоротні активи – 4 000	Власний капітал:
Затрати – 3 250	виробничі запаси – 500	Привілейовані акції – 700
Відсотки за кредит – 250	незавершене виробництво – 400	Звичайні акції – 3 000
	готова продукція – 600	Нерозподілений прибуток – 300
	Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 1 500	Довгострокові кредити банків – 1 500
	Дебіторська заборгованість за розрахунками – 900	Короткострокові кредити банків – 1 100
	Грошові кошти та їх еквіваленти – 100	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – 900
		Поточні зобов'язання за розрахунками – 500

Розрахуйте коефіцієнти внутрішнього зростання та стійкого зростання підприємства. Що необхідно зробити менеджментові та акціонерам компанії, щоб найбільше ефективно вийти зі сформованої ситуації?

Тема 12. Фінансова санація підприємств

Завершальним етапом фінансового аналізу будь-якого підприємства є діагностика банкрутства та визначення необхідності фінансової санації. Для прогнозування банкрутства у світовій практиці використовується система моделей, розроблених західними спеціалістами та деякі

основні фінансові коефіцієнти. Показники ймовірності банкрутства подані в табл. 38.

Таблиця 38

**Показники ймовірності банкрутства підприємства
за 2013 – 2015 рр.**

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Поточна платоспроможність	-47 553	-89 053	-103 760
Коефіцієнт забезпечення	0,539016303	0,534409528	0,472327751
Коефіцієнт покриття	2,123595633	2,130543674	1,894421775
Чистий прибуток	385	458	509
Коефіцієнт Бівера	0,103406934	0,093176006	0,081554398
Z-коефіцієнт Альтмана	3,392566251	3,397313901	3,089947062

Методичні рекомендації розрізняють три ступені неплатоспроможності підприємства: поточну, критичну і надкритичне неплатоспроможність. За проведеним аналізом підприємства, бачимо, що поточна платоспроможність є від'ємною і за період з 2013 по 2015 р. знижується, показники коефіцієнта забезпечення та коефіцієнта покриття мають значення вищі за нормативні, але мають тенденцію до зменшення. Коефіцієнт забезпечення власними засобами характеризує наявність власних оборотних коштів підприємства, необхідних для його фінансової стійкості, а коефіцієнт покриття характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення своїх боргів. Тобто високі показники цих коефіцієнтів свідчать про поточну неплатоспроможність підприємства ($T_p < 0$, $K_z > 0,1$, $K_p > 1,5$, $ЧП > 0$). Це означає, що підприємство є боржником, який не в змозі виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати. Коефіцієнт Бівера за міжнародними стандартами знаходиться в інтервалі 0,17 – 0,4, але в даному випадку він протягом трьох років був нижче цього інтервалу, тобто це свідчить про формування незадовільної структури балансу. За показниками Z-коефіцієнта Альтмана у підприємства дуже низька ймовірність банкрутства, тому що показники вище 3.

Завдання 1

На основі наведених даних балансу підприємства (табл. 28) проаналізуйте показники ймовірності банкрутства.

Рекомендована література

Нормативні та інструктивні матеріали

1. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 37–38. – С. 189.
2. Господарський кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – С. 303–458.
3. Конституція України (Основний закон) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
4. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку: нормативна база. – Харків : Курсор, 2000. – 102 с.
5. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 3. – С. 1064.
6. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 32–33. – Ст. 413.
7. Про захист економічної конкуренції : Закон України // Голос України. – 2001. – № 37.
8. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – С. 337.
9. Про колективні договори й угоди : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 36. – Ст. 361.
10. Про оплату праці : Закон України // Урядовий кур'єр. – 1995. – № 72–73.
11. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України // Голос України. – 2001. – № 161.
12. Про промислово-фінансові групи в Україні : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 23. – С. 88.
13. Про режим іноземного інвестування : Закон України // Бізнес. – 1996. – № 16(69).
14. Про товарну біржу : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 10. – С. 139.
15. Про фінансовий лізинг : Закон України // Підприємництво, господарство і право. – 1998. – № 2.

16. Про ціни і ціноутворення : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2013. – № 19–20. – Ст. 190.

17. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. – № 31. – Ст. 268.

Основна

18. Бланк И. А. Управление активами / И. А. Бланк. – Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2000. – 360 с.

19. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс. – Москва : Олимп-Бизнес, 1997. – 1200 с.

20. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту / Є. Брігхем ; пер. з англ. – Київ : Молодь, 1997. – 1000 с.

21. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 432 с.

22. Ковалев В. В. Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В. В. Ковалев. – Москва : Финансы и статистика, 1996. – 432 с.

23. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гроппеллі. – Київ : Либідь, 1993. – 384 с.

24. Павлова Л. Н. Финансы предприятия / Л. Н. Павлова. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 1998. – 640 с.

25. Поляк Г. Б. Финансовый менеджмент / Г. Б. Поляк. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 1997. – 584 с.

26. Поукок М. А., Финансовое планирование и контроль / М. А. Поукок, А. А. Тейлор. – Москва : ИНФРА-М, 1996. – 480 с.

27. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. – Минск : ИП "Экоперспектива", 2006. – 688 с.

28. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. С. Філімоненков. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Київ : МАУП, 2004. – 328 с.

29. Финансовый менеджмент: теория и практика : учебник / под ред. Е. С. Стояновой. – 5-е изд. – Москва : Изд. "Перспектива", 2004. – 656 с.

30. Финансы : учебник для вузов / под ред. проф. М. В. Романовского. – Москва : Перспектива, 2000. – 528 с.

31. Фінанси зарубіжних корпорацій : навч. посіб. / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, Н. С. Рязанова ; за ред. В. М. Федосова. – Київ : Либідь, 1993. – 247 с.

32. Финансы предприятий / под ред. Н. В. Колчиной. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 596 с.

33. Холт Роберт Н. Основы финансового менеджмента / Н. Роберт Холт ; пер. с англ. – Москва : Дело, 1993. – 748 с.

34. Шеремет А. Д., Финансы предприятия / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – Москва : ИНФРА-М, 1997. – 344 с.

35. Шим Дж. К., Финансовый менеджмент / Дж. К Шим, Г. Дж. Сигел. перевод с англ. – Москва : Информационно-издательский дом "Филинь", 1996. – 400 с.

36. Шуляк П. Н. Финансы предприятия : учебник. / П. Н. Шуляк – Москва : ИД "Дашков и К^о", 2000. – 752 с

Додаткова

37. Абрютина М. С. Финансовый анализ коммерческой деятельности : учеб. пособ. / М. С. Абрютина. – Москва : Финпресс, 2002.

38. Азоев Г. А. Конкуренция; анализ, стратегия и практика / Г. А. Азоев. – Москва : Центр экономики и маркетинга, 1996.

39. Алексеева М. М. Планирование деятельности фирмы / М. М. Алексеева. – Москва : Финансы и статистика, 1997.

40. Андрощук Г. А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны / Г. А. Андрощук. – Киев : Изд. Дом "Ин Юре", 2000. – 398 с.

41. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? / И. Т. Балабанов. – Москва : Финансы и статистика, 1994. – 384 с.

42. Баранов В. В. Финансовый менеджмент. Механизмы финансового управления предприятиями в традиционных и наукоемких отраслях : учеб. пособ. для вузов / В. В. Баранов. – Москва : Дело, 2002.

43. Басовский Л. Е. Управление качеством / Л. Е. Басовский. – Москва : ИНФРА-М, 2003. – 211 с.

44. Белых Л. П. Реструктуризация предприятия / Л. П. Белых. – Москва : ООО "Изд. ЮНИТИ-ДАНА", 2001. – 398 с.

45. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт ; пер. с англ. – Москва : Банки и биржи, ЮНИТИ-ДАТА, 1997. – 632 с.

46. Бланк И. А. Стратегия и практика управления финансами / И. А. Бланк. – Киев : МП "ИТЕМ лтд" ; СП "АДЕФ-Украина", 1996. – 534 с.
47. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – Киев : Ника-Центр, 2002.
48. Бойчик І. М. Економіка підприємства : навч. посіб. / І. М. Бойчик. – Київ : Атіка, 2007. – 528 с.
49. Бочаров В. В. Финансовый анализ / В. В. Бочаров. – Санкт-Петербург : Питер, 2001.
50. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс. – Москва : Олимп-Бизнес, 1997. – 1200 с.
51. Бригхэм Ю. Ф. Финансовый менеджмент / Ю. Ф. Бригхэм, М. С. Эрхардт ; пер. с англ. – Санкт-Петербург ; Москва ; Нижний Новгород ; Воронеж : Питер, 2007. – 959 с.
52. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Дж. К. Ван Хорн / гл. ред. сер. Я. В. Соколов ; пер. с англ. – Москва : Финансы и статистика, 2001.
53. Дєєва Н. М. Управління корпоративними фінансами : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н. М. Дєєва, В. Я. Олійник. – Київ : Центр навч. літ., 2007. – 200 с.
54. Економіка виробничого підприємства : навч. посіб. / Й. М. Петрович, І. О. Будіщева, І. Г. Устінова та ін. ; за ред. проф. Й. М. Петровича. – 3-тє вид. випр. – Київ : Т-во "Знання", КОО, 2002. – 405 с.
55. Економіка і організація інноваційної діяльності : підручник / за ред. О. І. Волкова. – Київ : Професіонал, 2004.
56. Економіка підприємства / за ред. І. М. Бойчук. – Київ : Каравела; Львів : Новий Світ, 2000. – 292 с.
57. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності / О. Кононенко. – Харків : Фактор, 2002. – 144 с.
58. Котляров С. А. Экономика предприятия : учеб. пособ. / С. А. Котляров ; под общ. ред. проф. Л. Г. Мельника. – Сумы : ИТД "Универ. кн.", 2002. – 632 с.
59. Круш П. В. Економіка підприємства : навч. посіб. / П. В. Круш, В. І. Подвігіна та ін. – Київ : Ельга-Н ; КНТ, 2007. – 777 с.

60. Манів З. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / З. О. Манів, І. М. Луцький. – 2-ге вид., стер. – Київ : Знання, 2006. – 580 с.
61. Орлов П. А. Менеджмент качества и сертификация продукции : учеб. пособ. / П. А. Орлов. – Харків : Издательский Дом "ИНЖЭК", 2004. – 304 с.
62. Орлов П. А. Обоснование цен на машины производственного назначения на основе учета их эффективности : научное издание / П. А. Орлов, Н. И. Алдохина. – Харків : ХНЭУ. – 2004. – 212 с.
63. Остапенко В. В. Финансы предприятия : учеб. пособ. / В. В. Остапенко. – 4-е изд., испр. и доп. – Москва : Омега-Л, 2007. – 302 с.
64. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством : [монографія] / В. С. Пономаренко. – Харків : Основа, 1999. – 620 с.
65. Синецкий Б. И. Внешнеэкономические операции: организация и техника / Б. И. Синецкий. – Москва : Международные отношения, 1989. – 384 с.
66. Суторміна В. М. Фінанси зарубіжних корпорацій : навч. посіб. / В. М. Суторміна ; за ред. В. М. Федосова. – Київ : Либідь, 1993. – 248 с.
67. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. – Москва : 1989. – 342 с.
68. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление : учеб. пособ. / Р. А. Фатхутдинов. – Москва : ИНФРА-М, 2000.
69. Хоскинг А. Курс предпринимательства : практ. пособ. / А. Хоскинг ; пер. с англ. – Москва : Международные отношения, 1993. – 352 с.
70. Чаюн І. О. Планування виробничої програми та її ресурсне забезпечення / І. О. Чаюн, І. Ю. Бондар. – Київ : КНТЕУ, 2001. – 126 с.
71. Швецов В. П. Экономические основы предпринимательской деятельности / В. П. Швецов. – Москва : Экономика, 2000. – 196 с.
72. Шершньова З. Є. Стратегія управління / З. Є. Шершньова. – Київ : КНЕУ, 2003.
73. Экономика предприятия / под ред. В. Я. Хрипак. – Минск : Экопресс, 2000.
74. Экономика предприятия / под ред. Л. Г. Мельник. – Сумы : Унив. кн., 2002. – 631 с.

75. Экономика предприятия : учебник / под ред. О. И. Волкова. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : ИНФРА-М, 2001. – 520 с.

76. Экономика : учебник / под ред. А. С. Булатова. – Москва : БЕК., 1995. – 632 с.

77. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади : монографія О. М. Ястремська. – Харків : ВД "ІНЖЕК", 2004. – 488 с.

Інформаційні ресурси

78. Сервер Верховной Рады Украины. – Режим доступа : www.rada.gov.ua/.

79. ЛигаБизнесИнформ – Режим доступа : www.liga.net/.

80. Нормативные акты Украины. – Режим доступа : www.nau.kiev.ua/.

81. Налоги и бухгалтерский учет. – Режим доступа : basa.tav.kharkov.ua/.

82. Право. Украина. – Режим доступа : www.legal.com.ua/cgi-bin/matrix.cgi/pravo.html.

83. Украинское право. – Режим доступа : www.ukrpravo.com/.

Зміст

Вступ.....	3
Тема 1. Предмет, цілі та завдання фінансів підприємства.....	3
Тема 2. Організація грошових розрахунків підприємств.....	4
Тема 3. Грошові надходження підприємств.....	5
Тема 4. Формування і розподіл прибутку підприємства.....	8
Тема 5. Оподаткування підприємств.....	12
Тема 6. Кредитування підприємств.....	14
Тема 7. Оборотні кошти підприємств.....	18
Тема 8. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів.....	23
Тема 9. Оцінювання фінансового стану підприємства.....	28
Тема 10. Методика фінансового аналізу підприємства.....	34
Тема 11. Фінансове планування на підприємствах.....	37
Тема 12. Фінансова санація підприємств.....	41
Рекомендована література.....	43

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Практикум для самостійної роботи студентів
з навчальної дисципліни
"ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВА"
для студентів напряму підготовки
6.030503 "Міжнародна економіка"
денної форми навчання**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладач **Стахорська Світлана Іванівна**

Відповідальний за видання *С. І. Стахорська*

Редактор *В. О. Бутенко*

Коректор *В. О. Бутенко*

План 2016 р. Поз. № 228 ЕВ. Обсяг 50 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*